

ODPOVĚDI MPSV NA DOTAZY OSPOD

ZÁŘÍ–PROSINEC 2022

Obsah

1. Metody výkladu právních norem – kolizní opatrovnictví a nahlížení do spisu	1
2. Kolizní opatrovnictví – ustanovování	3
3. Opatrovník pro správu jmění.....	6
4. Povinnost psychologa sdělit údaje na vyžádání OSPOD.....	9
5. OSPOD a ZDVOP – začátek běhu lhůty úkonu.....	11
6. Zastupitelnost vedoucího odboru	11
7. Souběžná činnost dvou OSPOD – otázky a odpovědi.....	12

1. Metody výkladu právních norem – kolizní opatrovnictví a nahlížení do spisu

Dotaz:

V praxi opakovaně řešíme nejasný postup ve věci nahlížení do spisu kolizního opatrovnictví. Právní názory jsou různé a my momentálně v této věci řešíme stížnost.

Odpověď MPSV:

V kontextu dotazu je třeba nejprve připomenout základní a standardní metody výkladu právních norem. Je to především **jazykový (gramatický) výklad, kdy platí**, že slova je třeba chápat v obecném smyslu, není-li výslovná normativní definice. To samé pak platí i pro odborné termíny. Jazykový výklad však představuje jen „prvotní přiblížení k obsahu normy“, což zdůrazňuje nejen doktrína, ale konstantně rovněž Ústavní soud ve své judikatuře; uvedené pravidlo představuje prevenci před tzv. otročským výkladem, který by vedl k tomu, co občanský zákoník v § 2 odst. 1, 2 charakterizuje (byť jen ve vztahu k civilnímu právu) slovy, *že každé ustanovení soukromého práva lze vykládat jenom ve shodě s Listinou základních práv a svobod a ústavním pořádkem vůbec, se zásadami, na nichž spočívá tento zákon, jakož i s trvalým zřetelem k hodnotám, které se tím chrání. Rozejde-li se výklad jednotlivého ustanovení pouze podle jeho slov s tímto příkazem, musí mu ustoupit. Zákonnému ustanovení nelze přikládat jiný význam, než jaký plyne z vlastního smyslu slov v jejich vzájemné souvislosti a z jasného úmyslu zákonodárce; nikdo se však nesmí dovolávat slov právního předpisu proti jeho smyslu.* To platí zejména u složitějších komplexních norem. Proto se nelze obejít bez dalších metod výkladu (které mimochodem naznačuje právě i již citované ustanovení občanského zákoníku). Jakýsi druhý stupeň tak představuje **logický výklad** – vycházející ze zásad formální logiky (použití argumentů např. *a contrario, per eliminationem, a fortiori* apod.). Ani tato metoda však nemusí vést k uspokojivému, spravedlivému a správnému výsledku, proto je často nezbytné použít i další navazující standardní výkladové metody, a to zejm. **systematický výklad** – kdy je norma vykládána v kontextu s jinými ustanoveními ať již zákona samého, nebo i celého právního řádu. Přičemž jakýmsi vrcholem je vždy výklad teleologický, hledající cíl, účel právní normy, což samozřejmě souvisí i s tím, co občanský zákoník v cit. ust. označuje slovy „trvalý zřetel k hodnotám, které se chrání“ a slovy „jasný úmysl zákonodárce“. Výklad a aplikace právní normy, které nejsou v souladu s popsányými pravidly výkladu právních norem, se ocitají mimo meze práva. Což hrozí zejména tehdy, kdy je využito pouze oné první metody výkladu – výkladu pouze jazykového (gramatického), i v případech, kdy norma není jednoduchá a jednoznačná.

Z uvedeného je třeba vycházet i při posouzení nadnesené otázky. Ust. § 54 zák. č. 359/1999 Sb. stanovuje, že *obecní úřad obce s rozšířenou působností vede evidenci dětí*. Ust. § 55 odst. 1 cit. zák., bez ohledu na skutečnost, zda na následující odst. 2, zařazený do zákona na základě poslanecké iniciativy novelou č. 363/2021 Sb., nahlížíme jako na *lex specialis*, či pouze jako na ustanovení rozvíjející odst. 1, v návaznosti na uvedené stanovuje: *o dětech zařazených v evidenci podle § 54 vede obecní úřad obce s rozšířenou působností spisovou dokumentaci*. Jde tedy vždy o (1) evidenci dětí, (2) spisovou dokumentaci *o dětech*. Zcela logicky, neboť jde o agendu sociálně-právní ochrany dětí, nikoli jiných osob. Všechny osoby odlišné od dítěte vstupují do vztahů sociálně-právní ochrany pouze tehdy, mají-li nějaký vztah k chráněnému dítěti, a to samozřejmě platí na prvním místě pro zákonné zástupce, popř. pro jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte. Proto je také výchozím ustanovením o jejich povinnostech § 53 odst. 2 písm. a) cit. zák., podle něhož *rodiče jsou povinni spolupracovat s orgány sociálně-právní ochrany*, ale pozor, dodává se, že pouze v tomto rozsahu: *při ochraně zájmů a práv dítěte*. To platí pro rodiče, jsou-li zákonnými zástupci; pokud je zákonným zástupcem poručník, platí to i pro poručníka (byť by neměl dítě v osobní péči a byť o něm citované ust. vůbec nehovoří), neboť podle § 928 odst. 2 obč. zák. *poručník má vůči dítěti zásadně všechny povinnosti... jako rodič*, když mezi uvedené povinnosti patří dle § 858 také *povinnost, která spočívá ... v ochraně dítěte*, tedy i v ochraně zajišťované ve spolupráci s OSPOD.

Pro zákonného zástupce, ať již jím je rodič nebo poručník, ovšem současně platí obecná, generální, a zákonem č. 359/1999 Sb. samozřejmě nijak nepozměněná ani nevyločená norma, totiž především § 437 obč. zák., podle něhož *zastoupit jiného nemůže ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného*. Zákaz zastoupení jiného pro kolizi zájmů nastupuje automaticky čili objektivně ze zákona samého, není třeba, aby byl deklarován nějakým rozhodnutím. Bezpečně však takovou kolizi zájmů poznáme tehdy, když pro danou věc bylo aplikováno jiné obecné ustanovení, totiž § 460 obč. zák.: *Dojde-li ke střetu zájmu zákonného zástupce (pozn.: zákonného zástupce může mít jen nezletilý) nebo opatrovníka se zájmem zastoupeného či ke střetnutí zájmů těch, kteří jsou zastoupeni týměž zákonným zástupcem nebo opatrovníkem, anebo hrozí-li takový střet, jmenuje soud zastoupenému kolizního opatrovníka*. Podobná pravidla opětovně zdůrazňují i ust. § 892 odst. 3 obč. zák. (*rodič nemůže dítě zastoupit, jestliže by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi ním a dítětem nebo mezi dětmi týchž rodičů. V takovém případě jmenuje soud dítěti opatrovníka*) a § 943 obč. zák. (*soud jmenuje dítěti opatrovníka, hrozí-li střet zájmů dítěte na straně jedné a jiné osoby na straně druhé*).

Rodič ve vztazích sociálně-právní ochrany jakožto ve vztazích administrativně právních vystupuje zásadně jako zákonný zástupce dítěte. To vyplývá z obecného ustanovení § 32 odst. 1 správního řádu, který se na tyto vztahy aplikuje subsidiárně (*v rozsahu, v jakém účastník nemá procesní způsobilost, musí být zastupován zákonným zástupcem*). Ale i v těch vztazích, které nemají vrchnostenskou povahu (jako je veřejné opatrovnictví), platí samozřejmě to samé i s ohledem na generální normu § 892 odst. 1 obč. zák. (*rodiče mají povinnost a právo zastupovat dítě při právních jednáních, ke kterým není právně způsobilé*).

Vystupuje-li tedy obecní úřad obce s rozšířenou působností jako opatrovník dítěte v nějaké věci, ačkoli dítě má zákonné zástupce, znamená to zásadně vždy, že zákonný zástupce dítěte zastupovat pro střet zájmů v takové věci nemůže (jinak by nebyl důvod jmenování opatrovníka a dítě by zastoupil sám zákonný zástupce a nebylo by nutno řešit ani otázku „nahlížení do opatrovníckého spisu“, neboť by žádný spis veřejného opatrovníka neexistoval). Třeba zopakovat: podle všech výše citovaných obecných norem osoba, která je jinak zákonným zástupcem, v dané věci dítěte nezastupuje a zastoupit vůbec nemůže. Nemůže tedy jménem dítěte realizovat v jeho zastoupení práva s tím spojená, jako např. uplatňovat právo dítěte na nahlížení do spisů a jiných dokumentů vedených opatrovníkem v dané věci zastoupení dítěte. Opačný postup by možná vyhověl doslovnému (otrockému) výkladu z kontextu zcela vytrženého ust. § 55 odst. 6, 7 zák. č. 359/1999 Sb., ale rozhodně by nevyhověl pojetí a smyslu

právní ochrany dítěte v kontextu celého právního řádu, jak jej lze zcela jednoznačně a bezrozporně dovodit výkladem logickým, systematickým i teleologickým.

Zjednodušeně řečeno, je-li pro nějakou věc, realizovanou orgánem sociálně-právní ochrany dětí, jednoznačné, že v této věci zákonný zástupce jménem dítěte pro kolizi zájmů nejedná (a dítěti byl pro tuto záležitost dokonce jmenován opatrovník jiným orgánem, takže o kolizi zájmů v zásadě není vůbec pochyb), bylo by připuštění povinnosti a práva v dané věci dítě zastoupit (tedy např. připustit zastoupení dítěte při realizaci jeho práva nahlížet do spisu) v rozporu se zájmem dítěte, jehož mají naopak pravidla o střetu zájmů zákonného zástupce a zájmů dítěte a z toho vyplývající striktní zákonný zákaz zastoupení dítěte před takovými situacemi chránit. To by bylo zajisté tím smutnější, pokud samotná sociálně-právní ochrana je definována v § 1 odst. 2 písm. b) zák. č. 359/1999 Sb. mj. právě jako *ochrana oprávněných zájmů* dítěte, tedy rovněž jako ochrana před zástupným právním jednáním zástupce dítěte, kteří jsou při tom pro danou věc z něho podle zákona vyloučeni pro střet zájmů.

Výše uvedené samozřejmě na druhou stranu vůbec neznamená, že veřejný opatrovník nesmí nikdy zpřístupnit spisové materiály a dokumenty, které má v souvislosti s výkonem opatrovnictví u sebe, rodičům, nebo jiným osobám. Při styku dotčených osob a zaměstnanců obecních úřadů obcí s rozšířenou působností a pro jednotlivé úkony totiž neplatí pouze na straně jedné „příkazy“ (povinnosti) a na druhé jen „zákazy“, ale rovněž tu jsou „dovolení“ (tedy postupy, které jsou *možné*, tedy nejsou *zakázané*, ale současně nejsou ani *příkázané* jako obecná povinnost). Naopak takový postup může být praktický a odůvodněný při realizaci povinnosti opatrovníka podle § 946 obč. zák.: *dříve, než opatrovník přistoupí v zastoupení dítěte k právnímu jednání, k jehož provedení byl jmenován, zjistí stanovisko rodiče, popřípadě poručníka, je-li to možné, i stanovisko dítěte, a je-li to vhodné, rovněž stanoviska dalších osob.* Je však třeba si uvědomit, že seznámení se zákonného zástupce ze zastoupení dítěte v dané věci vyloučeného s takovými podklady není v takovém případě realizací jeho povinnosti a práva zastoupit dítě jménem tohoto dítěte, ale pouze možnosti seznamovat se s vymezenými údaji, jejichž vhodnost případ od případu posoudí vždy veřejný opatrovník. A samozřejmě není žádný důvod odpírat nahlédnutí do těchto podkladů, pokud obsahují informace, které jsou osobě, jež jinak zákonným zástupcem, známé, nebo jí mohou být známé, neboť jde o informace, které má sama k dispozici, nebo je může mít k dispozici (jsou např. obsahem soudního spisu v řízení, v němž opatrovník jako opatrovník vystupuje).

2. Kolizní opatrovnictví – ustanovování

Dotaz:

Jedná se opět o případ ustanovení OSPOD jako kolizního opatrovníka (ve věci úpravy výchovy a výživy nezletilého dítěte).

Na případu je nesmyslné, že nezletilá má stejně jako matka trvalé bydliště v ORP A (západní Čechy), ale již víc jak pět let žije údajně s otcem v ORP B (východní Morava). OSPOD ORP A rodinu vůbec nezná, prý ani z dřívějšíka. Tamní soud nyní věc bude řešit a ustanovil opatrovníkem OSPOD ORP A, a to proto, že nezletilá má ve správním obvodu ORP A trvalý pobyt. OSPOD ORP A se proti usnesení odvolal (především kvůli vzdálenosti), podle nás odvolání dobře odůvodnil. Krajský soud překvapivě odvolání zamítl, zarážející je jeho odůvodnění, vyjadřuje se tam mimo jiné i k § 62 našeho zákona (nechápu, že OSPOD jako kolizní opatrovník by nemohl v roli opatrovníka dožadovat jiný OSPOD).

Okresní soud zároveň nyní po projednání odvolání požádal OSPOD ORP A o šetření – i tato žádost je svou formulací podle nás nesmyslná (prošetření poměrů u matky a otce). OSPOD ORP A se nás nyní táže, jak věc řešit, zda musí na žádost soudu jet do ORP B prošetřit poměry u otce a hovořit s dítětem....

Odpověď MPSV:

O jmenování opatrovníka rozhoduje soud. Měl by samozřejmě respektovat i pravidlo hospodárnosti. Je zřejmé, že v daném případě nejen, že opatrovník nebude moci bez zvýšených nákladů realizovat své povinnosti (osobní zjišťování názoru rodičů, dítěte, popř. dalších osob), ale že i z pohledu chráněné osoby – dítěte – může být čistě z tohoto důvodu opatrovnictví nedostatečné (dítěti, popř. jeho rodiči je v podstatě zabráněno jednat osobně s opatrovníkem z jeho vlastní iniciativy).

Podle § 58 odst. 3 zákona č. 359/1999 Sb., o soc.-práv. ochraně dětí, sice platí, že *sociálně-právní ochrana se poskytuje bezplatně*, což je však pravidlo, vztahující se jen k případné odměně ze zastoupení, která je tu vyloučena, a to ostatně i z titulu opatrovnictví. Je v této souvislosti ovšem třeba zdůraznit, co uvádí rovněž komentář k ust. § 17 cit. ust., dostupný v systému „ASPI“, v části „II. Opatrovník jmenovaný civilním soudem“, totiž: *nutno připomenout, že tento orgán sociálně-právní ochrany má (nárok) na odměnu z výkonu opatrovnictví, pouze jde-li o správu jmění (srov. § 58 odst. 3 zák. o soc.-práv. ochraně dětí, § 951 obč. zák.), jinak je povinen je vykonávat bezplatně, což je v první řadě případ procesního opatrovnictví. V souladu s § 137 odst. 1 a § 141 odst. 2 o. s. ř. a podle § 33 vyhlášky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, má však i veřejný procesní opatrovník právo na náhradu nutných hotových výdajů zejm. v rozsahu poštovního, jízdného, stravného a nocležného, a to i ve vztahu k realizaci povinnosti udržovat s opatrovancem pravidelné spojení (i mimo soudní jednání) podle § 466 obč. zák. Obec, jejíž úřad vykonává opatrovnictví, tedy nemůže vůči soudu uplatnit náhradu platu svých zaměstnanců, nutné hotové výdaje, tedy poštovní, a v daném kontextu zejména jízdné, stravné a nocležné, uplatnit vůči soudu má a měl by. Jde samozřejmě o hotové výdaje spojené nejen s účastí na vlastním soudním jednání, ale jde tu i o hotové výdaje spojené s výkonem opatrovnictví jako takovým, tedy např. i s osobní návštěvou dítěte, jeho rodičů nebo dalších osob při plnění povinnosti zjišťovat jejich názor a při plnění povinnosti udržovat s opatrovancem pravidelné spojení.* Je na místě tuto skutečnost soudu ze strany městského úřadu notifikovat, neboť je zřejmé, že hotové výdaje v případě výkonu opatrovnictví na vzdálenost 500 km, zahrnující jak jízdné, tak z povahy věci i nocležné a stravné, nebudou nejvyšší.

Zaměstnanci, který vykonává opatrovnictví, přísluší od zaměstnavatele plat a náhrady spojené s pracovní cestou. Je zřejmém, že samotné pracovní úkony připadají v daném kontextu jen na velice omezenou část pracovní doby, kterou zaměstnavatel zaměstnanci platí v plném rozsahu. Po dobu jeho nepřítomnosti v místě jeho pravidelného výkonu práce musí městský úřad současně agendu tohoto zaměstnance zajistit jiným způsobem, tedy jiným zaměstnancem (rovněž za plat). Může být v této situaci otázka, zda-li takto flagrantně nehospodárným rozhodnutím o jmenování opatrovníka nemůže být nedůvodně zasahováno i do práva obce na vlastnictví, a zda tu nemůže být důvod pro uplatnění ústavní stížnosti z tohoto důvodu obcí (městem) jako samosprávným subjektem.

Je pravda, že veřejný opatrovník nemůže „dožádat“ ve smyslu § 13 správního řádu o provedení úkonu jiný správní úřad, neboť výkon opatrovnictví není vrchnostenskou správní činností. Nicméně podle speciálního ustanovení § 62 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb. platí, že *byl-li obecní úřad obce s rozšířenou působností ustanoven opatrovníkem dítěte pro řízení, které se koná u jiného soudu, než je soud příslušný podle místa trvalého pobytu dítěte, je tento obecní úřad obce s rozšířenou působností oprávněn požádat obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu je věc soudem projednávána, o zastoupení dítěte a postoupit mu spisovou dokumentaci dítěte spolu se svým stanoviskem. Dožádaný obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen dožádání vyhovět a je oprávněn dítě v řízení zastoupit.* Pojem „dožádání“ v druhé větě je nesprávný, v první větě se správně užívá odlišný výraz, totiž „požádat o zastoupení dítěte“ čili požádat o převzetí zastoupení na místo původně jmenované obce. Nejde o dožádání k provedení úkonu, ale o převzetí zastoupení jako celku. Dotčený městský úřad tedy může postupovat právě tímto způsobem, neboť podmínky pro uplatnění § 62 tu jsou dány: soudní řízení se koná u jiného soudu než u toho, v jehož obvodu má dítě trvalý pobyt (to by byl Okresní soud ORP A).

Doplňující dotaz KÚ

Potřebovali bychom se ještě doptat. Jedná se mi o poslední odstavec výše uvedené odpovědi, kde píšete, že v daném případě je možné využít § 62 odst. 1 zákona o SPOD a nechat se při jednání u soudu zastoupit jiným OSPOD (místním). V tomto je situace jasná. Jak však provést jako kolizní opatrovník pohovor s dítětem (když se zdržuje v ORP B), případně provést šetření v místě bydliště dítěte? Na toto jsme se Vás ptali cca před půl rokem a bylo nám sděleno (viz. Vaše odpověď v příloze tohoto mailu), že § 62 lze aplikovat pro zastoupení u soudního jednání, nikoliv však pro ostatní povinnosti opatrovníka – pohovor s dítětem atd. Jak to tedy je? Je to pro nás důležitá otázka, kterou řešíme často. V uvedeném případě se OSPOD samozřejmě kvůli velké vzdálenosti odvolal (právě kvůli uváděné nehospodárnosti), bohužel i krajský soud odvolání zamítl...

Odpověď MPSV na doplňující dotaz

Vyjádření z května 2021 se týká dožádání podle § 62 odst. 3, které je dožádáním k provedení (jednotlivého) úkonu při realizaci vrchnostenské správní činnosti. Jde vlastně o speciální, resp. spíše nadbytečné, protože duplicitní a přitom stručnější ustanovení ve vztahu k obecnému ustanovení o dožádání, jímž je § 13 správního řádu. Ust. § 62 odst. 3 využívají ORP při výkonu vrchnostenské veřejnoprávní ochrany dětí ve smyslu ust. § 6, § 31 odst. 1, § 52, § 53 odst. 2, § 54 písm. a) a § 61 odst. 1 zák. č. 359/1999 Sb. Proto také, jak bylo správně uvedeno v odpovědi z května 2021, není při výkonu opatrovnictví jako soukromoprávní nevrchnostenské agendě aplikovatelné.

Naproti tomu úprava § 62 odst. 1 není speciální úpravou vůči § 13 spr. řádu a neupravuje vůbec „dožádání“ v tomto smyslu, v tom je jeho poslední věta nepřesná. Naopak v jeho první větě se uvádí správně jiný výraz než „dožádání“, totiž „požádat o zastoupení“, správně „požádat o převzetí zastoupení“. Jde tedy o speciální normu upravující pravomoc (a místní příslušnost) k výkonu opatrovnictví, a to výlučně opatrovnictví procesního, o němž již bylo soudem rozhodnuto. Jde tedy o speciální normu vůči zákonu o zvláštních řízeních soudních, nikoli vůči správnímu řádu, a netýká se vůbec vrchnostenské veřejnoprávní ochrany dětí, ale právě jen opatrovnictví dítěte jakožto soukromoprávního institutu. Podmínkou tu je, že soudní řízení, v němž byl ORP jmenován opatrovníkem, je vedeno v obvodu jiného soudu než v obvodu soudu v místě trvalého pobytu nezletilého dítěte. O převzetí zastoupení se žádá obecní úřad obce s rozšířenou působností v místě, kde soudní řízení probíhá. ORP, který se nachází v obvodu soudu, který vede řízení, je v takovém případě zastoupení dítěte, tedy opatrovnictví, povinen převzít. Spolu se žádostí o převzetí zastoupení se zasílá celý spis a současně stanovisko ORP, který o převzetí zastoupení žádá. Stanoviskem se míní zejména odůvodnění, proč se věc postupuje, což ovšem částečně vyplývá již z hypotézy normy samotné: spis spolu se žádostí o převzetí zastoupení se postupuje do místa, kde dítě sice nemá hlášen trvalý pobyt, ale probíhá v něm soudní řízení, kde má být opatrovníkem zastoupeno. V dané věci lze jistě stanovisko doplnit o dosavadní známé poznatky, zejména jaké je faktické bydliště dítěte a dalších osob, popř. o další poznatky, které postupující ORP uzná za vhodné, aby byly postoupenému ORP známy okamžitě apod., zejména pokud nejsou ze spisu zřejmé na první pohled. Zde se nejedná o žádné procesní „dožádání k provedení úkonu“, ani „dožádání k účasti na jednom soudním jednání“, ale o převzetí zastoupení v jeho celém rozsahu, fakticky tedy o jinak nepřípustnou nepřímou změnu soudního usnesení, kterou však zákon předvídá a umožňuje. Odesláním žádosti o převzetí zastoupení spolu se spisem a stanoviskem je pro dosavadní ORP (který byl původně jmenován opatrovníkem) věc skončena (ve spisové službě ji uzavře jako vyřízenou), opatrovnictví přebírá nový ORP v celém rozsahu (včetně spisu) a tím na něj také přecházejí i všechny povinnosti a práva opatrovníka, tedy i povinnost zjišťovat názor opatrovaného, jeho rodičů a dalších osob, nebo povinnost projevat o opatrovance zájem a být s ním v pravidelném styku, jakož i všechny povinnosti a práva procesní. Dosavadní ORP tedy již fakticky nebude opatrovníkem, proto již nebude provádět ani žádné úkony s opatrovnictvím spojené, např. pohovor s dítětem. Zákon neřeší, kdo bude notifikovat soudu změnu opatrovníka,

z povahy věci to mohou být oba ORP. Lze to jistě provést tak, že samotný přípis s žádostí o převzetí zastoupení podle § 62 odst. 1 bude v opise zaslán na vědomí i příslušnému soudu, popřípadě o této skutečnosti vyrozumí tento soud ten ORP, který opatrovnictví převzal. Veškeré soudní písemnosti by se v daném opatrovnickém řízení následně měly zasílat již výlučně tomu ORP, na který opatrovnictví naznačeným postupem přešlo. Pokud by soud omylem nějakou písemnost zaslal dosavadnímu ORP, ten ji bezodkladně postoupí tomu ORP, který požádal o převzetí zastoupení a který opatrovnictví dítěte fakticky vykonává. Vzhledem k tomu, že nejde o správní řízení ani o jinou vrchnostenskou správní činnost, není takové postoupení vadně adresované soudní listiny třeba provádět usnesením ani o něm uvědomovat soud jako odesílatele, ledaže by taková potřeba vyplynula z povahy věci (např. by hrozila ztráta lhůty apod.).

3. Opatrovník pro správu jmění

Dotaz:

obracíme se na Vás ve věci správy jmění nezletilého dítěte – níže uvádíme popis situace. Nezletilé nar. 2018 zemřel otec, došlo k přiznání sirotčího důchodu v SR i ČR. Zároveň došlo také k úmrtí babičky ze strany otce (na Slovensku), nezletilá nabyla v rámci dědictví větší finanční částku. Matka požádala o vyplacení finančních prostředků nezletilé na účet své známé, následně si peníze převzala a po intervenci OSPOD došlo k založení spořicího účtu nezletilé (účet zakládala matka za účasti pracovnice OSPOD) a vložení části finančních prostředků na tento účet. Matka nedokázala vysvětlit, z jakého důvodu byla na účet vložena částka významně nižší (o cca 260 000 Kč). OSPOD následně informoval o situaci soud v rámci zprávy k dříve nařízenému soudnímu dohledu s tím, že podává podnět na zahájení řízení o jmenování opatrovníka pro správu jmění nezletilé. Soud následně zahájil řízení a jmenoval OSPOD opatrovníkem pro správu jmění, s vymezením:

Opatrovník je povinen nezletilou zastupovat ve všech běžných záležitostech v souvislosti se správou jmění, zejména přebírat sirotčí důchod, prostředky získané dědictvím nebo darem. K těmto vyjmenovaným jednáním opatrovník pro správu jmění nepotřebuje souhlas soudu. Opatrovník pro správu jmění je povinen předkládat soudu pravidelné zprávy o činnosti opatrovníka jedenkrát ročně ke dni 31.12.

OSPOD dále podal trestní oznámení směřující vůči matce, podle vyjádření PČR jsou prováděny úkony ve věci podezření ze zpronevěry finančních prostředků nezletilé. Zdejšímu OSPOD byl spis postoupen poté, kdy původní OSPOD požádal soud o změnu opatrovníka pro správu jmění nezletilé poté, kdy se matka s dětmi přestěhovala do našeho ORP, a soud změně opatrovníka vyhověl. OSPOD následně kontaktoval bankovní ústav s dotazem, zda matka má ke spořicímu účtu nezletilé přístup, ze strany banky bylo sděleno, že matka je dle jejich právního odd. nadále zákonným zástupcem nezletilé a k účtu přístup má, resp. v systému je pouze uvedena poznámka o tom, že matka nesmí nakládat s prostředky dcery a banka není schopna zaručit, že by případně matka mohla s prostředky nakládat (lidský faktor). Problém shledávají v tom, že kromě rozsudku o jmenovaném opatrovníkovi pro správu jmění, není žádný doklad o omezení zákonného zástupce dítěte. Ve shodě s OSPOD vnímáme rozsudek o jmenování opatrovníka pro správu jmění tak, že v tomto rozsahu je rodičovská odpovědnost matky omezena, narážíme nicméně na problém s bankou. OSPOD se pokusil založit nezletilé nový účet (i u jiné banky), banky však zakládání účtu ze strany OSPOD pouze na základě uvedeného rozsudku odmítají s tím, že nezajistí ochranu před nakládáním s účtem ze strany matky, neboť matka je i nadále zákonným zástupcem dítěte (vysvětlení, že rodičovská odpovědnost matky je v rozsahu rozsudku o jmenování opatrovníka pro správu jmění bankám nepostačuje).

Druhou otázkou je sirotčí důchod – původní OSPOD přistoupil k řešení tak, že matce každý měsíc zasílal z přiznaného sirotčího důchodu částku 4000 Kč. Nezletilá má přiznan sirotčí důchod po otci z ČR ve výši 4717 Kč a dále ze SR ve výši 112 euro, celková částka se tedy pohybuje okolo 7000 Kč měsíčně. Zbývající částky sirotčího důchodu byly „deponovány“ u opatrovníka, který je nyní hodlá zaslat nově jmenovanému opatrovníkovi.

Matka má v současné době v péči celkem 4 děti, je na mateřské dovolené s dvojčaty, bydlí v pronajatém bytě. V současné době zvažujeme s nově jmenovaným opatrovníkem vhodný postup, který bychom rádi konzultovali:

1. Opatrovník považuje částky sirotčího důchodu v aktuální situaci rodiny a společenské situaci za částky, které jsou přiměřené pro zajištění běžných potřeb nezletilých, matka není osobou, která by nebyla schopna základní potřeby dítěte zajistit, proto bychom sirotčí důchod zvažovali matce předávat v plné výši. (Matka přijímá výživné pro další dítě, je příjemcem rodičovského příspěvku a dalších dávek, s nimiž hospodaří). V tomto ohledu zvažujeme také podání zprávy pro soud s podnětem na provedení změny v definici povinností opatrovníka – zrušení povinnosti přijímat sirotčí důchod.
2. Opakovaně s OSPOD řešíme otázku hospodaření se jměním dítěte, praxe je velmi různorodá – pokud je OSPOD jmenován poručníkem, zpravidla není problém se založením účtu pro dítě, pokud je „pouze“ zvláštním příjemcem sirotčího důchodu nebo opatrovníkem pro správu jmění, banky odmítají pro nezletilého založit účet bez zákonného zástupce. Při zakládání účtu dítěti je také požadováno sdělení osobních údajů pověřeného pracovníka OSPOD. Jak postupovat ve shora popsaném případě – současný účet je založený matkou, které ne zcela jistě omezíme nakládání s účtem a založení nového účtu se OSPOD zatím nezdařilo vyjednat.

Obracíme se na Vás v této souvislosti s tím, zda jste již otázky výkonu SPOD při správě jmění nezletilých dětí neřešili, případně zda by nebylo možné postupy metodicky sjednotit. Ze strany některých OSPOD zaznívá také obava, aby postupovali s péčí řádného hospodáře (obava z krachu banky, sledování výhodného úročení vkladu, možnost založit stavební či jiné spoření atd.), otázky zaznívají i k případnému využití prostředků dětí na jejich zájmy, setkali jsme se i s požadavkem DD, aby se sirotčího důchodu byly hrazeny některé potřeby dítěte atd.

Odpověď MPSV:

Nejprve je vhodné uvést několik obecnějších zjištění k zaslané kazuistice. Je chvályhodné, že OSPOD v dané věci efektivně činil kroky k ochraně jmění dítěte. V rámci těchto snah však došlo zřejmě k jednomu procesnímu pochybení: uvádí se, že OSPOD podal „*podnět na zahájení řízení o jmenování opatrovníka pro správu jmění nezletilých*“. Takový postup je vadný, neboť orgán sociálně-právní ochrany nemá zákonem svěřenu pravomoc k takovému úkonu. Podle § 14 odst. 1 písm. b) zákona č. 359/1999 Sb., o soc.-práv. ochraně dětí platí, že *obecní úřad obce s rozšířenou působností podává [oznamovací způsob značí právní příkaz, tzn. „je povinen podat“] za podmínky stanovených zvláštním právním předpisem návrh soudu na omezení ...rodičovské odpovědnosti anebo omezení ... jejího výkonu*. OSPOD tak měl podat soudu návrh na omezení rodičovské odpovědnosti nebo jejího výkonu ve vymezených oblastech správy jmění dítěte. To tím spíše, že podáním návrhu je řízení zahájeno, zatímco podáním jiného přípisu, navíc excesivně (překročením rozsahu zákonem svěřené pravomoci) řízení zahájeno není (i v kazuistice je uvedeno, že soud následně zahájil řízení sám svým usnesením, nikoli na návrh). Pokud by soud řízení nezahájil, věc by vůbec nebyla projednána a ochrana dítěte poskytnuta; i z toho je zřejmé, že OSPOD je za splnění podmínek vždy povinen podat k soudu návrh ve věci, v níž mu taxativním způsobem svědčí aktivní legitimace (§ 14 odst. 1, § 16 cit. zák.), jímž je řízení v určené věci

efektivně a skutečně také zahájeno, nikoli volit jiné, snad „méně formální“ postupy, k nimž mu však navíc chybí zákonná kompetence. Jde-li o stanovisko banky, že „problém shledávají v tom, že kromě rozsudku o jmenovaném opatrovníkovi pro správu jmění, není žádný doklad o omezení zákonného zástupce dítěte“, takové stanovisko patrně vychází z právní úpravy býv. zákona o rodině č. 94/1963 Sb., platné do 31. 12. 2014. Podle uvedené býv. úpravy bylo možno opatrovníka „ad hoc“ ustanovit ve všech věcech, aniž by tím současně docházelo k omezení rodičovské odpovědnosti, což platilo i v případě tzv. opatrovníka pro zvýšenou ochranu jmění dítěte podle § 37b býv. zák. o rodině. Podle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. však pro opatrovníka pro správu jmění nezletilého platí od 1. 1. 2014 jiné pravidlo. Podle § 905 odst. 1 věta druhá obč. zák. totiž platí, že v rozsahu povinností a práv opatrovníka pro správu jmění dítěte jsou rodiče ve výkonu povinností a práv ve vztahu ke jmění dítěte omezení. Jinými slovy, na rozdíl od jiných oblastí hmotněprávního opatrovnictví platí od r. 2014 pro opatrovnictví pro správu jmění, že ve výroku soudu nemusí být vymezeno omezení rodičovské odpovědnosti, neboť již ze samotného výroku o jmenování opatrovníka pro správu jmění ve vymezeném rozsahu, vyplývá ze zákona zrcadlově a zcela automaticky omezení rodičovské odpovědnosti v identickém rozsahu. To je rozdíl, jak uvedeno, od ostatních oblastí opatrovnictví, kde tomu tak být nutně nemusí. Poslední zjištění se týká poznámky o tom, že „banka není schopna zaručit, že by případně matka mohla s prostředky nakládat (lidský faktor)“. Tak tomu ale prostě je, lidský faktor znamená vždy riziko chybové operace, s takovou musí vždy i OSPOD, resp. opatrovník pro správu jmění počítat.

Blíže k uvedeným otázkám:

Ad. 1: Naznačený postup je jistě možný. Sirotčí důchod je dávkou, která zmírňuje újmu na životní úrovni způsobené ztrátou živitele. I sirotčí důchod je tedy svým způsobem náhradou výživného a nemá být primárně určen na tvorbu úspor, ale primárně jde právě o spotřební dávku určenou ke krytí běžné spotřeby. Je plně v dispozici opatrovníka, aby s běžnými dávkami sirotčího důchodu hospodařil tak, aby běžné spotřební nároky opatrovance byly zajišťovány, tedy např. tak, že její podstatnou nebo i celou částku bude poukazovat ke krytí běžné spotřeby k rukám osoby, která tuto běžnou spotřebu zajišťuje. Bude si však pouze muset takový postup obhájit před dozorujícím soudem v rámci periodické zprávy o výkonu opatrovnictví.

Ad 2.: Pakliže je veřejný opatrovník oprávněn spravovat něčí jmění, ať již obecně jako poručník, nebo jako opatrovník pro správu jmění, a jde o správu peněžních prostředků, pak je z povahy věci vždy oprávněn právně jednat za účelem jejich uložení „s jistotou“, tedy nikoli jen ve formě uložení hotovosti v trezoru, což je ovšem samozřejmě možná forma správy peněžních prostředků. Nikde ovšem není psáno, že opatrovník pro správu jmění musí uložit peněžní prostředky vždy jmenovitě na účet konkrétního opatrovance, který za tím účelem zřídí. Může a nemusí. Může ukládat např. peněžní prostředky všech opatrovanců na jeden opatrovnícký účet. Vůči opatrovancům resp. vůči dozorujícímu opatrovníckému soudu je totiž povinen pouze správu vyúčtovat a při skončení správy jmění peněžní prostředky, popř. vč. jejich zhodnocení, vydat oprávněné osobě. Opatrovník také nemusí peněžní prostředky deponovat výhradně na běžném účtu, ale může je ukládat např. na vkladní knížku, s jejímž vedením nejsou navíc zpravidla spojeny tzv. bankovní poplatky. Pakliže veřejný opatrovník trvá na založení individuálního účtu znějícího na jméno opatrovance, je oprávněn je za výše popsanych podmínek jej při založení účtu zastoupit. I zde však, jako jinde, platí zásada „kde není žalobce, není soudce“. Pakliže takový postup pracovník pobočky finančního ústavu odmítne, je nezbytné si vyžádat jednání s nadřízeným, podat stížnost, iniciovat jednání prostřednictvím „bankovního ombudsmana“, prostřednictvím finančního arbitra, popř. prostřednictvím orgánů veřejné moci, kompetentních kontrolovat dodržování právních předpisů v oblasti finančních služeb. Osobní údaje zaměstnance veřejného opatrovníka při realizaci jakýchkoli úkonů opatrovnictví (tedy např. při nakládání s účtem opatrovance) se nesdělují, sdělují se pouze údaje služební, k tomu srov. od 1. 1. 2022 ust. § 52a zákona

č. 359/1999 Sb. a úpravu služebního průkazu v prováděcím předpisu. V daném případě není pochyb, že účet dítěte založeno jeho jménem matkou, je účtem dítěte, a v návaznosti na znění výroku o jmenování opatrovníka je matka omezena v dispozici s tímto účtem, naopak dispoziční práva má opatrovník pro správu jmění. Je otázka, zdali je vůbec třeba v této věci třeba cokoli dalšího podnikat. Opatrovník pro správu jmění je však bezpochyby oprávněn poukázat prostředky z tohoto účtu na jiný účet nezletilého, popř. na jiný účet, např. na účet vedený na jména veřejného opatrovníka. Opatrovník je pouze povinen postupovat „s péčí řádného hospodáře a nesmí podstupovat nepřiměřená rizika“ (§ 949 obč. zák.), jaké prostředky při tom zvolí, je zásadně na něm (proto také pro většinu jeho jednání není třeba předchozí schválení soudem, ale soud je kontroluje až následně v rámci opatrovnícké zprávy – vyúčtování).

Jde-li o požadavky DD, aby ze sirotčího důchodu byly hrazeny nějaké další „některé potřeby dítěte“, je takový požadavek zásadně nedůvodný a především nepřípustný, neboť všichni svěřenci mají právo na poskytování plného přímého zaopatření v širokém rozsahu § 2 odst. 7 a 9 zák. č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy ve školských zařízeních. Zákonní zástupci pak mají podle § 26 odst. 2 písm. f) cit. zák. povinnost *hradit náklady na zdravotní služby, léčiva a zdravotnické prostředky poskytnuté dítěti, které nejsou hrazeny ze zdravotního pojištění, pokud byly poskytovány na jejich žádost*. Naopak náklady na zdravotní služby, nehrazené ze zdravotního pojištění a nevyžádané zákonnými zástupci, hradí toto zařízení podle již cit. § 2 odst. 7 písm. d), a to i tehdy, pokud byly vyžádány přímo dítětem. Podle § 29 odst. 1 cit. zák. *ze sirotčího důchodu dítěte, které nemá jiný příjem, se na úhradu příspěvku použije nejvýše 10 %*. Dítě se tedy na paušálním hrazení nákladů pobytu v zařízení podílí striktně limitovaně a nelze po něm (nebo po správci jeho jmění z jmění dítěte, což je to samé) požadovat nějaké další úplaty nad tento rámeček. Sirotčí důchod dítěte lze tedy, jde-li o běžný sirotčí důchod, použít pouze na úhradu běžného ošetřovného v zařízení, které je příjmem zařízení, a jde o paušální a cenově regulovanou úhradou „potřeb dítěte“, a to maximálně do výše 10 %, zbytek dítěti musí sloužit k volné nepodmíněné dispozici. Nad tento rámeček nelze proto sirotčí důchod používat, neboť „potřeby dítěte“ musí být plně satureovány v rámci plného přímého zaopatření, na které bylo již placeno ošetřovné, jak již bylo výše uvedeno.

4. Povinnost psychologa sdělit údaje na vyžádání OSPOD

Dotaz:

Obrátila se na nás jedna psychologka, která pracuje individuálně s nezletilým dítětem. Psycholožka má soukromou praxi na základě vydané vázané živnosti psychologické poradenství a diagnostika. Aktuálně se na ní obrátil jeden z našich OSPOD se žádostí o poskytnutí zprávy v souladu s ustanovením § 53 odst. 1 písm. c) ZSPOD. Psycholožka nejdříve zprávu odmítla napsat s tím, že není povinnou ke sdělení jakéhokoli údaje vůči OSPOD, jelikož není sociální službou ani zdravotní. OSPOD nicméně nadále trvá na poskytnutí informace s tím, že se jedná o právnickou osobu a tímto je povinna informace poskytnout.

Dle našeho názoru není výklad OSPOD správný. Máme za to, že psycholog stojící mimo služby zdravotní nebo sociální (vykonávající profesi v rámci živnosti) není povinen jakékoli informace OSPOD poskytnout. Pokud by měl podezření na spáchání trestného činu, měl by obecnou oznamovací povinnost vůči PČR danou trestním zákoníkem. Dle našeho názoru by mohl takovou zprávu poskytnout pouze s výhradním souhlasem klienta, jinak však může tuto žádost bez dalšího odmítnout. Je náš pohled v tomto směru správný?

Odpověď MPSV:

Dotazem poukazujete na jednu zajímavou, léta diskutovanou otázku, na jejímž (jakémkoli) řešení se nikdy nenalezla mezi především psychology shoda. Totiž, že poskytování psychologických služeb, s výjimkou psychologie ve zdravotnictví a částečně také omezeného psychologického poradenství (nikoli terapie) v rámci sociálních služeb (jedna větev OSP, zejména manželské a rodinné poradenství) nemá žádnou jednotnou právní regulaci.

Jsou-li psychologické služby poskytovány na základě živnostenského oprávnění, je třeba vzít v potaz, že živnostenský zákon nezná obecnou povinnost mlčenlivosti živnostníka „o skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s provozem živnosti“, což je i logické. U většiny živností to nepředstavuje žádný větší problém, neboť se uplatní ochrana „obchodního tajemství“, které tedy rovněž zakládá „zákonem uznanou povinnost mlčenlivosti“ (§ 504, § 2985 obč. zák.); to se týká především know-how, cen, nákladů atd. živnostníka a dalších neveřejných informací. Jde-li pak o osobní údaje zákazníků, uplatní se samozřejmě GDPR.

Ust. § 53 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb. přes svou nevhodnou kazuistiku není zcela taxativním ustanovením, to je zřejmé hlavně z písmen c) a d): „další právnické osoby, zejména poskytovatelé zdravotních služeb, školy, školská a jiná obdobná zařízení, fyzické osoby, pokud jsou poskytovateli zdravotních služeb nebo zřizovateli škol a dalších zařízení uvedených v písmenu c)“. Slovní spojení „jiná / další obdobná zařízení“, tedy poskytující „obdobné“ služby jako zdravotnická zařízení nebo školská zařízení (např. PPP či SPC), jsou ta, které ve stejné souvislosti poněkud návodněji zmiňuje § 10 odst. 4 slovy „další zařízení určená pro děti“, čímž se ovšem myslí bezpochyby to samé. Nejde o to, zařadit nějakého poskytovatele formálně pod konkrétní zákonnou regulaci („sociální, zdravotní, školská služba“), ale pouze o to, posoudit z materiálního hlediska, zda jde o zařízení „určené pro děti“, tj. poskytující dětem podobné, zejména poradenské, výchovné či volnočasové apod. služby, jaké jinak poskytují zdravotní, sociální, školská „a jiná obdobná“ zařízení. Pokud ano, jde v případě jejich zřizovatelů (provozovatelů) o povinné subjekty podle § 53 odst. 1 zák. č. 359/1999 Sb.

Na základě poslední věty § 53 odst. 1 se široce respektuje povinnost zachovávat „mlčenlivost podle zvláštního právního předpisu“, tedy státem uložená nebo uznaná povinnost mlčenlivosti. Takovou má celá řada osob, ve vztahu k SPOD jsou však nejvýznamnější jednak nejtradičnější mlčenlivost zdravotnických pracovníků, která existovala vždy („lékařské tajemství“), dále pak mlčenlivost sociálních pracovníků od r. 2007 a nejnověji rovněž mlčenlivost pedagogických pracovníků od r. 2017. Tato „profesní tajemství“ brání sdělení informací na žádost OSPOD, ale jak cit. ust. dodává, přeci se tyto zvláštní povinnosti mlčenlivosti prolamují, „jestliže mají být sděleny údaje o podezření z týrání, zneužívání dítěte nebo ze zanedbávání péče o něj“. V případě sociálních služeb pak „sociální tajemství“ navíc prolamuje ještě v širším, byť jasně vymezeném rozsahu ust. § 100a zákona o sociálních službách. Za zákonem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti se ovšem nikdy nepovažuje „smluvně převzatá povinnost mlčenlivosti“, jak se takové klauzule jistě mohou objevit právě ve smlouvách o poskytnutí služeb provozovaných po živnostensku. Tam jde pouze o dvoustranný závazek, nikoli o státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti. Tam se tedy proto ochrana mlčenlivosti, byť převzaté jako smluvní závazek, neuplatní, a zpracování osobních údajů se posoudí výhradně podle GDPR, leda by přeci jen šlo o zákonem chráněné informace, např. o zmíněné obchodní tajemství.

Standardy psychologických služeb, které si na dobrovolné bázi vytvářejí různé dobrovolné psychologické spolky („odborné společnosti“, „komory“ nezřízené zákonem apod.), stejně jako logický předpoklad profesní etiky, vztahující se k psychologickým službám s ohledem na jejich charakter, jejichž obsahem je vždy diskrétnost a důraz na důvěrnost a ochranu sdělených informací klientem, jsou tedy, s výjimkou psychologických služeb ve zdravotnictví, popř. určitých psychologických úkonů v sociálních či školských službách, pouze vyjádřením neformálního „lex artis“, výkonu povolání s odbornou péčí, nikoli přímo právními pravidly. Psycholog – živnostník se tedy nemůže vůči OSPOD dovolávat zákonem mu uložené nebo uznané povinnosti mlčenlivosti, neboť žádná taková v platném právu uložena nebo uznána není.

Lze se tak spíše domnívat, že dotázaný subjekt by informace na žádost OSPOD sdělit měl. Jediným limitem je omezení obsahu a rozsahu sdělovaných údajů, jak je obsahuje přímo ust. § 53 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb.: „*údaje potřebné podle tohoto zákona pro poskytnutí sociálně-právní ochrany*“. Údaje, které se poskytnutí sociálně-právní ochrany vůbec netýkají, nebo se ho sice týkají, ale nejsou k němu nezbytně potřebné, sdělovat není třeba a odepření jejich sdělení by nebylo porušením povinnosti podle cit. ust. Konečné slovo v této záležitosti by ovšem mohl říci pouze soud. Např. pokud by OSPOD uložil pokutu z důvodu odepření sdělení informace a odsouzený se proti tomu bránil ve správním soudnictví.

5. OSPOD a ZDVOP – začátek běhu lhůty úkonu

Dotaz:

dovoluji si zaslat dotaz (dosud jsme to různě diskutovali mezi jednotlivými OSPOD ORP, a nemáme jednoznačnou odpověď). Od kterého dne nám běží 8denní lhůta pro vydání rozhodnutí o Žádosti o vydání souhlasu s poskytováním ochrany a pomoci dítěti v ZDVOP. Počítá se ode dne, kdy OSPOD obdrží Žádost o vydání souhlasu, nebo začíná běžet až následujícího dne?

Odpověď MPSV:

Podle § 40 odst. 1 písm. a) správního řádu platí, že:

„Pokud je provedení určitého úkonu v řízení vázáno na lhůtu,

a) nezapočítává se do běhu lhůty den, kdy došlo ke skutečnosti určující počátek lhůty; to neplatí, jde-li o lhůtu určenou podle hodin; v pochybnostech se za počátek lhůty považuje den následující po dni, o němž je jisto, že skutečnost rozhodující pro počátek běhu lhůty již nastala“.

To znamená, že den podání žádosti se skutečně do lhůty pro vydání rozhodnutí nezapočítává a lhůta začíná běžet až dnem následujícím po podání žádosti. Z hlediska data podání žádosti samozřejmě není rozhodující den uzavření smlouvy o poskytování ochrany a pomoci (tj. zpravidla den přijetí dítěte do ZDVOP), ale den, kdy byla žádost doručena místně příslušnému obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, ať už prostřednictvím datové schránky, poštou, osobně apod.

6. Zastupitelnost vedoucího odboru

Dotaz:

Obrátila se na nás vedoucí odboru s dotazem, zda by i ona mohla mít průkaz OSPOD – splňuje odbornou způsobilost na pozici sociálního pracovníka, ZOZ na úseku SPOD nedisponuje, nicméně má ZOZ na úseku sociální práce a veřejného opatrovnictví. K dotazu uvedla, že nenadále nastala situace, kdy bylo nezbytné zajistit účast OSPOD při jednání u soudu v případě mladistvého obviněného z vraždy a došlo k náhlému onemocnění obou kurátorek, které se na případu podílely. Vedoucí odboru poté vyhodnocovala, kdo z ostatních pracovníků OSPOD by mohl účast u jednání zastoupit, situace byla komplikovaná také probíhajícími dovolenými zkušených pracovníků, nakonec zvolila bývalého kurátora (nyní se specializuje na NRP). Na nás se obrátila s dotazem, zda by v případě, že by nebylo možné zajistit zástup mladistvého ze stany OSPOD jinak, jej mohla zastoupit ona i přesto, že není zařazena na pozici pracovníka OSPOD a nemá průkaz pracovníka OSPOD.

V rámci komunikace jsme paní vedoucí doporučovali nejprve zvážit možnosti zastoupení mladistvého jiným zkušeným pracovníkem OSPOD, případně využít možnosti zrušit (přerušit) dovolenou některému ze zkušených pracovníků (nemusí se jednat pouze o dovolenou, ale i třeba nemoc nebo i nám z nedávné doby známá karanténa). Pokud by však nebylo možné jiné řešení, mohla by dle našeho názoru jednání zastoupit přímo i vedoucí odboru, neboť je ve vztahu nadřízenosti ke všem pracovníkům odboru, tedy i kurátorů. Nejsme si jisti tím, zda by měla disponovat průkazem pracovníka OSPOD – činnost pracovníka OSPOD běžně nevykonává, z dotace na výkon SPOD není hrazena. Mohli bychom poprosit o stanovisko?

Odpověď MPSV:

Orgánem sociálně-právní ochrany dětí je obecní úřad obce s rozšířenou působností jako celek, nikoli snad jen jeho jednotlivý útvar.

Podle § 52a zákona č. 359/1999 Sb. se služebním průkazem OSPOD prokazují výhradně zaměstnanci, kteří v rámci takového úřadu jako celku podle jeho interně stanovené vnitřní struktury „plní úkoly orgánů sociálně – právní ochrany a vykonávají oprávnění podle tohoto zákona... a zvláštních právních předpisů“, čili žádní jiní zaměstnanci zařazení v daném úřadě. Kteří zaměstnanci mají přidělenou agendu v sociálně-právní ochraně, je interní věcí úřadu a samosprávy. Při přidělování agendy je však třeba dodržet obecně závazné právní normy, zejm. standard č. 4 a 5 Přílohy č. 1 vyhlášky č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o soc.-práv. ochraně dětí.

Ve struktuře úřadu jsou pak těmito „agendovými“ zaměstnanci všichni představení (vedoucí oddělení, vedoucí odboru, tajemník), čili i představení mohou, popř. musí vykonávat úkony správního úřadu a mohou se prokazovat služebním průkazem.

7. Souběžná činnost dvou OSPOD – otázky a odpovědi

Dotaz:

Prosím Vás o poskytnutí informací týkajících se kompetencí, práv a povinností OSPOD za situace, kdy jsou v případě nezl. dítěte zainteresovány OSPODy dva. Jeden OSPOD je soudem jmenován v rámci kolizního opatrovnictví a druhý OSPOD je v pozici výkonu sociálně právní ochrany dětí, které jsou pod § 6 zákona o SPOD. Tyto dva OSPODy se zcela liší v názoru na postup řešení ve věci soudního řízení o nezl. dítě.

Prosím o odpověď na tyto dotazy:

Odpověď MPSV:

Odpovědi na jednotlivé dotazy tazatele jsou v textu uvedeny modrou barvou.

1) Jaké mají oba OSPODy kompetence, práva a povinnosti, prosím odděleně, aby to bylo jasně pochopitelné.

Shrnutí kompetencí OSPOD jako jmenovaného kolizního opatrovníka srv. [Kolizní opatrovnictví \(mpsv.cz\)](http://kolizni.opatrovnictvi.mpsv.cz). Kompetence OSPOD jako orgánu veřejnoprávní ochrany dětí – viz. zákon č. 359/1999 Sb., zejména část třetí, hlava I, II, VII, §§ 51, 52, Část devátá.

2) Který OSPOD má "vyšší pozici" při rozhodování o dítěti

Není žádná „vyšší pozice“ a OSPOD zásadně o dítěti nerozhoduje, nejde-li o výchovná opatření podle § 12 a 13 zákona a přestupky podle části deváté zákona č. 359/1999 Sb. Rozhoduje-li se soud ve věcech péče soudu o nezletilé a v řízení participují dva OSPOD, jeden jako navrhovatel, druhý jako opatrovník,

mají rovné postavení; mohou se tedy lišit i jejich procesní návrhy, což je dáno i tím, že úloha opatrovníka je odlišná od úlohy orgánu sociálně-právní ochrany dětí (srov. první otázka).

3) Jak je to v případě, kdy OSPOD č.1 podal k soudu podnět na umístění dětí do dětského domova, tento OSPOD byl rovněž soudem jmenován jako kolizní opatrovník dětí, odvolací soud však tento OSPOD zprostil opatrovnictví kvůli střetu zájmu a jako opatrovníka jmenoval OSPOD č.2.

Odvolací soud postupoval správně. OSPOD nemá podávat „podněty“, ale návrhy, jak to předpokládá § 14 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb. Jeden subjekt pak v řízení nemůže vystupovat současně jako návrhovač a současně jako procesní zástupce (opatrovník) jiné strany řízení.

OSPOD č. 1 však zůstal v pozici výkonu sociálně právní ochrany dětí. Oba OSPODy mají zcela odlišný názor. OSPOD v pozici opatrovníka s umístěním dětí do dětského domova nesouhlasí. Jedno z dětí však v DD již je – právě na základě podnětu OSPOD č. 1.

Názory se mohou měnit, jak uvedeno výše. Souvisí to i se zcela jiným účelem a pojetím opatrovnictví dítěte a sociálně-právní ochrany dítěte.

4) Který z OSPODů rozhoduje u udělení povolenky k vycházce domů k rodičům (OSPOD jako kolizní opatrovník vůbec nesouhlasí s umístěním do DD, OSPOD v pozici výkonu sociálně právní ochrany dětí vydal zákaz nejen k povolenke jít domů, ale zakázal dítěti i vycházky)

Obecní úřad obce s rozšířenou působností dle místa trvalého pobytu dítěte (§ 61 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb.)

5) Je možné, pokud ano, jak, změnit OSPOD v pozici výkonu sociálně právní ochrany dětí?

Změny místní příslušnosti mají být zcela výjimečné, úprava je v § 131 správního řádu. Pouze z důvodu toho, že by si změnu příslušnosti přál některý z účastníků, měnit příslušnost správního orgánu není možné.

Bylo by možné, kromě zodpovězení dotazu, mi zaslat metodický pokyn nebo manuál toto upravující? „Manuálem“ je zákon, resp. příslušné zákony, srv. odpověď na první otázku.